

ÚLOHY A OBSAH CIVILNEJ OBRANY

Po skončení 2. svetovej vojny sa súčasná civilná obrana ČSSR formovala postupne. Keď sa vo vývoji medzinárodných vzťahov začali znovu prejavovať imperialistické tendencie zostrovania napätia a snahy riešenia medzinárodných otázok silou, vznikli aj prvé úvahy o potrebe obnovenia protiletectkej obrany a ochrany obyvateľstva pred nepriateľskými vzdušnými útokmi. Preto už koncom roku 1947 vzniklo v Ministerstve vnútra oddelenie zabezpečujúce civilnú protiletectkú a požiarnu ochranu.

V ďalších rokoch vznikol pri MNO ako kolektívny orgán Medzirezortný zbor obrany štátu, ktorý medzi inými mal stanoviť aj úlohy pre zabezpečenie obrany v pôsobnosti civilných rezortov.

Postupne sa ukázalo, že nové podmienky v rozvoji vojenstva vyžadujú zásadné rozhodnutie aj v oblasti rozvoja a upevnenia ochrany obyvateľstva a národného hospodárstva pred účinkami nových prostriedkov ničenia, hlavne zbraní hromadného ničenia. Na základe toho bol vydaný vládou ČSR 13. 7. 1951 základný dokument o civilnej obrane — „Nariadenie o základných úlohách a povinnostiach civilnej obrany na území ČSR“. Tento dokument sa stal východiskovým podkladom k ďalšiemu zdokonaľovaniu civilnej obrany, k stanoveniu jej základných úloh pri plnom využití bohatých skúseností Civilnej obrany ZSSR a najnovších poznatkov vojenskej vedy.

V súhrne opatrení na odrazenie agresie hrá nie malé úlohu zázemie — tyľ bojujúcej armády. Toto zázemie ako konkrétny pojem predstavuje v súčasnej vojne vlastne celý ekonomický potenciál a všetko obyvateľstvo krajiny. Aby mohlo plniť svoju úlohu v prospech bojujúcej armády, musí byť na to dôkladne pripravené a zabezpečené. Preto organizácia dobre fungujúcej civilnej obrany sa stáva objektívnou potrebou. Vychádzajúc z týchto myšlienok, hodnotí aj maršal Sovietskeho zväzu V. D. Sokolovský civilnú obranu ako druh strategického zabezpečenia životnosti celého zázemia štátu, pri

čom jej dobrá pripravenosť a činnosť do značnej miery ovplyvní nielen fungovanie zápolia, ale i uskutočňovanie mobilizácie ozbrojených síl na počiatku vojny. V tomto zmysle je teda civilná obrana neoddeliteľnou súčasťou obrany štátu.

Takto charakterizuje civilnú obranu aj zákon o obrane Československej socialistickej republiky č. 40 zo dňa 18. 4. 1961, kde sa v § 15 uvádza: „Civilná obrana ako súčasť obrany republiky zahŕňa opatrenia pre zabezpečenie ochrany a obrany obyvateľstva pred následkami nepriateľských vzdušných útokov, pre vytvorenie podmienok pre plynulý chod hospodárskeho života pri nepriateľských vzdušných útokoch a pre odstraňovanie následkov týchto útokov“. Pri prevode civilnej obrany k Ministerstvu národnej obrany, orgánom pre riadenie civilnej obrany sa stalo Ministerstvo národnej obrany, čo tiež vyplýva zo zákona č. 133 z 20. 12. 1970.

V obsahu uvedeného zákonného ustanovenia je vlastne zhustene vyjadrená aj podstata a charakteristika civilnej obrany. Ako z toho vyplýva, súčasná civilná obrana sa kvalitatívne líši od chápania civilnej obrany do 2. svetovej vojny (CPO), ale i od chápania povojnových rokov. Jej odlišnosť spočíva nielen v tom, že spôsoby ochrany obyvateľstva sú v súčasných vojnových podmienkach ďaleko zložitejšie, ale i v tom, že opatrenia, ktoré sa musia na celom štátnom území vykonávať, sú ďaleko rozsiahlejšie a rôznorodejšie.

Môžeme teda povedať, že civilná obrana je organizovaná činnosť a súhrn opatrení na:

- ochranu obyvateľstva pred účinkami zbraní hromadného ničenia a iných prostriedkov napadnutia,
- zvyšovanie odolnosti práce a činnosti objektov národného hospodárstva,
- ochranu poľnohospodárskeho zvieractva a rastlinstva, ako i na ochranu krmiva a vody od radioaktívneho a biologického zamorenia,
- prípravu a vykonanie záchranných a prvoradých likvidačných prác v priestoroch vzdušného napadnutia a katastrofálnych záplav,
- vytvorenie, prípravu, organizáciu a zabezpečenie vysokej bojovej pohotovosti síl civilnej obrany,
- účasť na brannej príprave a príprave obyvateľstva na civilnú obranu,
- vytvorenie veliteľských stanovíšť a organizácie systému vyrozumienia velenia, varovania obyvateľstva a spojenia,
- prípravu opatrení pre vykonanie zatemnenia objektov a miest.

Tieto súčasné opatrenia určujú aj úlohy civilnej obrany. Je len samozrejmé, že takéto rozsiahle úlohy zahrňujú v sebe prakticky všetky vedné odbory a nemôže ich plniť úzky počet vybraných ľudí, sebeviac špecializovaných. Charakteristika civilnej obrany i kvalitatívna stránka a rozsah jej úloh vyžaduje, aby sa na ich zabezpečovanie a prípravu už v čase mieru svojim dielom zúčastňovali všetky zložky spoločnosti. Preto sa vyžaduje v „Smerniciach o civilnej obrane“, že zabezpečovanie úloh civilnej obrany „patrí do náplne činnosti všetkých verejných orgánov, hospodárskych organizácií a zložiek Národného frontu“ a uskutočňuje sa už v čase mieru v súlade s hospodárskymi možnosťami štátu, za účasti všetkého obyvateľstva. Avšak preto, že civilná obrana je súčasť obrany republiky, musí byť na druhej strane centrálne riadená, ako ucelený systém na celom území štátu.

Úlohy civilnej obrany sa plnia po línii vojenskej, teritoriálnej, vo výrobnej i nevýrobnej sfére. Na zabezpečovanie úloh sú prizvaní príslušníci vojenskej časti civilnej obrany, to je štáby civilnej obrany a vojenské útvary civilnej

obranu, zamestnanci ako i občania, ktorí dobrovoľne prevzali plnenie úloh v civilnej obrane.

Pri tom je treba si jednoznačne uvedomiť, že rozhodujúcou podmienkou a základným princípom pri zabezpečovaní príprav a úloh civilnej obrany je dôsledná realizácia a presadzovanie vedúcej úlohy Komunistickej strany Československa a jej brannej politiky v celom systéme civilnej obrany ako jednotného celku.

Všetky opatrenia musia byť zladené so záujmami obrany a realizácia opatrení musí byť uskutočňovaná v tesnej súčinnosti s ČSLA. Z toho hľadiska vo vzťahu k civilnej obrane sa zvyšuje úloha aj všetkých veliteľských stupňov ČSLA, ktoré zabezpečujú prípravu teritória na obranu, ale i tých, ktoré riešia ostatné operačné otázky spojené s pobytom vojsk na území okruhov, krajov a okresov. Táto zásada a objektívna požiadavka vyplýva práve z toho, že kvalitatívne sa zmenili podmienky možností pôsobenia nepriateľa na zápolie a civilná obrana sa môže (musí) účinne zúčastňovať na vytvorení podmienok pre zabezpečenie všetkých materiálnych potrieb bojujúcej armády a teda na odrazení agresie. Je možné celkom smelo povedať aj to, že bez dobre pripravenej a v čase vojny účinne fungujúcej civilnej obrany môžu vzniknúť veľmi vážne ťažkosti pri rýchlom a plynulom zabezpečovaní bojujúcej armády, zvlášť v období nasledujúcim po hromadnom použití ZHN.

Preto aj rozhodnutie predsedníctva ÚV KSČ z 19. 12. 1975 o prevode civilnej obrany k Ministerstvu národnej obrany treba z tohto zorného uhla veľmi vážne doceňovať.

Miesto civilnej obrany v celom komplexe obranných opatrení na odrazenie agresie zdôrazňujú aj úlohy stanovené pre výcvikový rok Rozkazom ministra národnej obrany pre prípravu vojsk ČSLA.

K tomu smerujú štábne návčny teritoriálnych štábov okruhov so štábmi civilnej obrany ČSR a SSR, krajských vojenských správ a krajských štábov civilnej obrany.

Významne k tomu prispievajú súčinnostné praktické cvičenia územných štábov civilnej obrany s náčelníkmi a štábmi civilnej obrany objektov národného hospodárstva a vojenských útvarov na teritóriu.

Taktiež dôležité miesto na podiele civilnej obrany na zvyšovaní spoľahlivej obrany majú aj ostatné operačné a materiálno technické a mobilizačné opatrenia uskutočňované štábmi civilnej obrany pod jednotným riadením ministra národnej obrany a v tesnej súčinnosti s Generálnym štáбом ČSLA a ostatnými správami MNO a veliteľstvami okruhov.

Súčasne sa však ukazuje, že v dôsledku dlhoročnej oddelenosti civilnej obrany mnohé z uvedených otázok treba dopracovať, upresniť a realizovať v plánoch, ale i v praktickej príprave zdokonalit.

Celkove teda môžeme povedať, že pred civilnou obranou v súhrne všetkých činností stojí úloha realizovať už v čase mieru také opatrenia, ktoré zabezpečia maximálnu ochranu obyvateľstva pred vzdušnými údermi nepriateľa a úspešné vykonanie záchranných a prvoradých likvidačných prác po uskutočnení týchto úderov v čase vojny.

Preto v súčasnosti vystupuje do popredia zdokonalenie bojovej pohotovosti civilnej obrany, zdokonalenie varovania a vyznamenania obyvateľstva pred nebezpečenstvom vzdušného úderu nepriateľa, budovanie potrebných úkrytov, dobre organizovaná evakuácia obyvateľstva, zdokonalenie organizácie výchovy a výcviku štábov, útvarov a jednotiek civilnej obrany.

V pojme bojovej pohotovosti civilnej obrany treba rozumieť nielen tie prvky, ktoré zabezpečujú bojovú pohotovosť podľa noriem uvedenia do pohotovosti štábov a jednotiek, ale i také opatrenia, ako je neprestajné zdokonaľovanie a rozširovanie fondu úkrytov a iných ochranných stavieb v prospech zamestnancov a objektov národného hospodárstva a ostatného obyvateľstva, zdokonaľovanie a zabezpečenie potrebného množstva prostriedkov individuálnej protichemickej ochrany podľa rôzneho veku obyvateľstva (deti, mládež, dospelí obyvatelia), zabezpečenie potrebného množstva prístrojov radiačného a chemického prieskumu, signalizátorov, vyhodnocovačov a inej techniky pre ochranu a záchranu živej sily, príprava miest velenia, organizácia pozorovania a ďalšie opatrenia zabezpečujúce v čase vojny úspešnú činnosť v prospech hlavnej úlohy civilnej obrany. Z toho vyplýva, že na zabezpečovaní bojovej pohotovosti civilnej obrany sa zúčastňujú tak vojenské, ako i výrobo hospodárske a štátne orgány.

Nie malý význam pre zabezpečenie bojovej pohotovosti a pripravenosti civilnej obrany na plnenie úloh má dobre organizovaná a zabezpečená súčinnosť s vojenským velením na teritóriu (okruhu, alebo kraja a okresu). I keď v tejto problematike sme zatiaľ iba na počiatkoch, už dnes sa jednoznačne ukazuje, že zdokonalenie tejto súčinnosti je objektívna nutnosť v dôsledku toho, že teritoriálne velenie (na akomkoľvek stupni) plní spoločné úlohy so štábmí civilnej obrany v mnohých otázkach, ako to vyplýva z vyššie uvedené.

Podstata súčinnosti spočíva v zladení úsilia a činnosti orgánov velenia a síl civilnej obrany a vojenského velenia podľa úloh, miesta a času. To znamená na jednej strane poskytnutie pomoci vojskám a na druhej strane poskytnutie pomoci pri plnení úloh civilnej obrane.

I keď je táto otázka zdánlivo jasná, na danej etape sa stretávame niekde aj s tendenciami jednostranného náhľadu na túto súčinnosť. Tieto nesprávne tendencie vyplývajú hlavne z neujasnenosti spoločnej úlohy, ale i z toho, že pri realizácii a zabezpečení tejto súčinnosti vzniká aj viacej práce a rozširuje sa obojstranná zodpovednosť.

Súčinnosť vojenského velenia s orgánmi a útvarmi civilnej obrany musí zabezpečovať tieto základné úlohy:

- včasnosť vyrozumenia a varovania o nebezpečenstve vzdušného (i jadrového) napadnutia,
- vzájomnú informáciu o úderoch nepriateľa a prognózach možných následkov,
- vzájomnú informáciu o výsledkoch prieskumu radiačnej a chemickej situácie,
- zladenosť rozmiestnenia miest velenia a ich vzájomný styk, prípadne ich spoločné dočasné využitie,
- zladenosť vo využívaní rôznych priestorov silami armády a jednotkami a útvarmi civilnej obrany ako i obyvateľstvom v časových reláciách,
- súčinnosť síl civilnej obrany v prospech vojsk a naopak činnosť vojenských jednotiek v prospech vykonania prvoradých záchranných a likvidačných prác,
- súčinnosť vo využívaní liečebných zariadení a lôžkovej kapacity,
- súčinnosť síl civilnej obrany a jednotiek armády pri likvidácii prírodných katastrof a veľkých prevádzkových havárií, ako i rad ďalších čiastkových otázok.

Ako je vidieť, tieto otázky môžu byť zabezpečené iba vtedy, keď sa budú spoločne a správne chápať zásady a spôsoby ochrany obyvateľstva, ako i úlohy, ktoré v záujme toho sa musia spoločne vykonať. Akékoľvek rezortné a lokálpatriotické záujmy sú len na škodu vecí, nehľadiac na to, komu a v akom objeme vzniknú ďalšie úlohy.

Budovanie úkrytov (hlavne dvojúčelových), evakuácia a včasné varovanie obyvateľstva, ako i opatrenia pre z odolnenie práce národného hospodárstva podstatne ovplyvnia zníženie priamych ničivých účinkov nepriateľských vzdušných úderov, ako i ich druhotné pôsobenie. Nehľadiac však na to, treba si uvedomiť, že aj tak sa nemôžeme ubrániť tomu, aby v priestoroch napadnutia, hlavne zbraňami hromadného ničenia, nevzniklo nebezpečenstvo veľkých strát aj u tých osôb, ktoré budú v úkrytoch a iných záchranných zariadeniach s rôznou odolnosťou a pripravenosťou. Zníženie tohto nebezpečenstva na minimumálne možnú mieru spočíva v dobre pripravenej, organizovanej a vykonanej záchrannej a prvoradej likvidačnej práci.

Záchranné a prvoradé likvidačné práce uskutočňujú organizované uskupenia jednotiek a útvarov civilnej obrany. K tomu sú pripravované tieto hlavné druhy jednotiek:

- vojenské útvary CO,
- záchranné a vyprošťovacie útvary,
- prieskumné jednotky,
- zdravotnícke jednotky,
- jednotky energetickej a plynárenskej služby,
- jednotky komunálnej služby,
- požiarne jednotky,
- dopravné a zásobovacie jednotky,
- jednotky dozimetrickej kontroly a špeciálnej očisty,
- vodotechnické a technické jednotky,
- jednotky ochrany potravín a hospodárskeho zvieractva,
- mobilné stanice analytického zisťovania,
- jednotky spojovacie a poriadkovej služby.

Uskupenie týchto jednotiek je členené do sledov a podľa svojho predurčenia sa delia na objektové a teritoriálne. Ich riadenie v priestoroch napadnutia sa uskutočňuje spravidla podľa zámyslu náčelníka civilnej obrany prostredníctvom štábov civilnej obrany.

Hlavné usilie ich činnosti je zamerané na rýchle vyprošťovanie ľudí zo zavalených úkrytov a rumovísk a na poskytnutie prvej predlekárskej a lekárskej pomoci vrátane odsunu do liečebných zariadení.

Pri záchranných a prvoradých likvidačných prácach sily civilnej obrany ďalej organizujú intenzívny prieskum a uskutočňujú lokalizáciu požiarov, vytvárajú priechody v zatarasených priestoroch, zabezpečujú dodanie vzduchu do zavalených úkrytov a priestorov, vykonávajú hygienickú očistu osôb, dezaktiváciu odevu a techniky, vody, terénu a veterinárnu očistu zvierat.

Taktiež poskytujú pomoc osobám, ktoré ostali bez prístrešia, vrátane ich vyvedenia z napadnutých miest.

Jednotky civilnej obrany vykonávajú iba prvoradé likvidačné práce. To znamená, že nie sú predurčené na úlohy súvisiace s obnovovaním. Obnovovacie práce sa budú jednotkami civilnej obrany uskutočňovať iba v ojedinelých prípadoch, hlavne tam, kde to bude súvisieť s nevyhnutnou potrebou zabezpečenia činnosti vojsk.

Vojenské jednotky civilnej obrany v prípadoch, keď nebudú plniť úlohy súvisiace so záchranou osôb, môžu byť použité aj pre boj s menšími diverznými a výsadežovými skupinami a môžu plniť aj rôzne iné úlohy v prospech vojsk na teritóriu.

Je samozrejmé, že tam, kde to bude možné, podľa konkrétnej situácie do záchranných prác bude zapojené aj všetko miestne a práceschopné obyvateľstvo.

Základnú úlohu pri organizovaní, riadení a uskutočňovaní záchranných a prvoradých likvidačných prác budú mať štáby civilnej obrany v mestách, okresoch a krajoch v úzkej súčinnosti s ostatnými zložkami ozbrojených síl na teritóriu.

Zhrňujúc môžeme teda povedať, že civilná obrana má dôležité miesto v celom systéme obranných opatrení. Jej pripravenosť závisí od uskutočnenia rozsiahlych opatrení už v čase mieru a od vysokého morálno-politického ducha, veľmi dobre organizovaného systému riadenia, od prípravy štábov, veliteľov a jednotiek spolu s ich dôkladným technickým vybavením.